

QVÆSTIONES
SÆPIVS MOTÆ SVPER METHODO
INOCVLANDI VARIOLAS,
AD QVAS
DIRECTA
ERVDITORVM RESPONSA HVCVSQVE DESIDERANTVR;
INDIRECTA
MINVS SATISFACERE VIDENTVR:
ORBI MEDICO DENVO PROPOSITÆ

AB

ANTONIO DE HAEN,
SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS CONSIL. AVLICO, MED. PRACT. IN ALMA ET ANTIQVISSIMA VNIVERSITATE VINDOBONENSI PROF. PRIM.

VINDOBONÆ,
Typis Ioannis Thomæ Trattner, Cæs. Regiæque Maiest. Aulæ Typographi & Bibliopolæ. MDCCLVII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

QVÆSTIONES
SÆPIVS PROPOSITÆ
SVPER METHODO
INOCVLANDI VARIOLAS,

VERVM AD QVAS DIRECTA ERVDITORVM RESPONSA HVCVSQVE DESIDERANTVR, INDIRECTA MINVS SATISFACERE VIDENTVR.

riginta, & quod excedit, anni ſunt, cum primum ex *Thracia* inſitio variolarum in *Angliam* inducebatur. Angli fama ejus, capti, eandem mox ſuam

in *Americam* invexere. *America*, vice verſa, illam in *Anglia* adverſa fortuna quaſſatam, & ſepultam, reſuſcitavit: ex quo cunctorum fere encomiis atque ſuffragiis totas Britanniæ inſulas ſibi ſubjecit. Inde vero varias ad Nationes delata, tenuem hic, illic duram ſortem, apud plurimos, nacta eſt.

Operæ pretium erit mutabilis inſitionis ſortis apud Anglos, exiguique apud alias Gentes progreſſus, indagaſſe originem.

Vitæ humanæ conſervandæ ſtudium nimiis eam laudibus forſan

extu-

extulerat; repudiaverat, inſtructa haud ſatis in principio rerum, inquietata conſcientia. Lite utrinque mota, en mox triſtia dedit miſera mortalium conditio ſuæ corruptionis exempla! Mens præoccupata utraque a parte viſa eſt; Hiſtoriæ ejusdem, ſingulique experimenti, mira pro animorum diſpoſitione varietas; libido calumniandi; odioſus dominandi in alios amor, undique apparebant.

Obnubilata hinc Veritas his, qui neutram partem amplexi, verum unice perquirebant. Maxime vero, quando viles utrinque

animi ad ſententiam ſuam per fas, nefasque, tuendam, falſa pro veris, incerta venditabant pro certis; nimirum ut incondita argumentorum mole eliderent fauces Adverſariis. Tunc enim, licet in ſumma rerum alterutra pars duntaxat veritati litaret, erraret alterutra; utraque tamen falſa refellendo quædam veriſſima protulit. Effectum hinc, ut qui Belli finem anheli præſtolabantur, demum projicerent animos, ſpemque totam, fore ut certi quidquam unquam adipiſcerentur.

Nunquid ſapienter illi? Haud

omni-

omnino. Bonæ Causæ integritatem coram Tribunali non labefactat illa ejus calamitas, quod sinistros Patronos nacta sit, quod infidos, quod mendaces. An juste causam Christianam deridebat *Julianus Apostata*, quod erroneis falsisque ratiociniis eandem defendere *Heterodoxi* anniterentur? Profecto est sedulo in hisce quærenda Quæstionis origo; sedatoque animo & quid, & quousque, verum utrinque dictum sit, examinandum; videndumque accurate quid demum in Quæstione supersit, ad quod sapienter, & directe, respondere impediverit altercandi amor,

idque ea præcipue in re, quæ salutis communis tantopere interſit.

Hæ porro me cauſæ impulere, præcipua Quæſtionis Capita ſedulo colligerem, ad quæ a magnis, quos veneror, viris, inſitionis patronis, necdum ita directe reſponſum ſit, ut fluctuantes animos convincant, totamque gentem medicam inſitorem reddant. Sane hi defectus ſuſpenſum & me tenent, moranturque, ne noſtræ numeroſæ Academicæ Juventuti hanc ſuadeam, hanc laudem methodum; neve publice eam, privateque, defendam, inſinuem, inducam.

His

His igitur quæſtionibus ubi directe fuerit ſatisfactum, manibus ibo pedibusque in ſententiam affirmantem: conabor inſitionem brevi ex Anglica Auſtriacam facere Germanamque: doctrina demum promovebo, adhortamento, exemplo. Præprimis vero eum, qui mea mihi dubia excuſſerit, æternum venerabor.

Si qui vero ſint, quos carpendi, calumniandique animus, virulento in me calamo ducat, ſciant hi, uti nec formidine eorum ab iis, quæ inquieta conſcientia dictabat, evulgandis abſtinui, ita neque eosdem

responso me dignos habiturum. Concludent quippe sapientes desperatam admodum eorum caussam esse, quæ fœminarum in foro altercantium more defendi debeat. Hæc sola consideratio quodvis Responsum, ipsis unquam dandum, praescindit.

Quæstiones igitur principales, ad quas directa Responsio desideratur, hæ sunt:

I. Vtrum insitiva Methodus per DEVM licita?

II. Sitne eadem plures in Vita servatura, quam via dicta naturalis?

III.

III. An certo certius quivis pene homo debeat variolis laborare?

IV. Nunquid omni dubio vacet, quod inoculatio, ſive effectum ſortita, ſive irrita, hominem a variolis perpetuo immunem præſtet?

Hoc ipſo ordine ſingulas quæſtiones examinabo.

§. I.

VTRVM INSITIVA METHODUS PER DEVM LICITA.

Quæſtio hæc ſequentem includebat difficultatem. Mortalium nemo

ullum

ullum in propriam vitam jus habet; adeoque neque jus habet ſuam vitam in evidens diſcrimen conjiciendi. Inoculatio autem hominem in tale diſcrimen conjicit. Ergo illicita eſt.

Argumentum ſic probabatur: Demus, ſecundum plures inſitionis Patronos id verum eſſe, quod Mortalium vigeſimus citra variolas moriatur: ponamus ab inſitione mori vigeſimum quemque. Nonne igitur ille, qui inoculationem ſubit, & qui forte vigeſimus ille immunis fuiſſet, ſeſe periculo exponit, ne jam ille vigeſimus ſit, quem inſitio de medio tollat?

Claudicare hoc argumentum pars altera dixit. Et quidem ita, *ut vix Centeſimum mori ab inoculatione nonnulli*

aſſe-

asseruerint; alii vix quingentesimum; alii vero nec millesimum. Et quemadmodum in definiendis ab insitione mortuis graviter erratum esset, ita & in determinando numero illorum, qui per omnem Vitam a variolis sarti tecti viverent, deviatum a vero esse; siquidem vix millesimus citra variolas diem obiret.

Ratiocinium hoc, nisi me animus fallit, audaculum est, fundamento destitutum, experientiæ contrarium; ut ad §. III. demonstrare conabor.

Verum concedamus pro momento justum hoc ratiocinium esse, id tamen minime solvit quæstionem. In re absolute vetita, frequentius rariusve periculum locum non habet, nullaque exceptio datur, nisi expressa Legislatoris

ris voluntate. Si igitur nemini mortalium jus competat in propriam vitam, nullo caſu excepto; æque parum licebit eam rariori, quam frequentiori, exponere periculo.

Sed viſum quibusdam eſt peremptorium ſeſe reſponſum habere. *Sunt qui nunquam variolis laborent; ſuntque quos nunquam inſitio contaminet; Atqui hi iidem ſunt. Ergo inſitio nunquam periculum mortis inducit illi, quem naturales variolæ nunquam impetiviſſent.*

Vtinam minorem ſuam propoſitionem probarent! Verum id non poſſe eos, adeoque totum ruere argumentum, patebit ad §§. III. & IV.

At vero demus iterum minorem ſe ſuam

ſuam poſſe probare, nunquid quæſtionem ſolverint? Non arbitror. Si nemini jus in vitam propriam auferendam, utique etiam non in eam abbreviandam. Atqui inſitio ſaltem conjicere hominem poteſt in periculum abbreviandæ vitæ, qui alioqui forte poſt 30. annos variolas habuiſſet. Ergo.

Petitur igitur ad datam quæſtionem *directa* & evidens reſponſio, hucusque deſiderata, conceſſa nunquam.

Excutiamus nunc reſponſa *indirecta*. Licita habentur, ſecundum Divinas, Humanasque leges, Exempla bene multa, in quibus ſe exponit homo minori periculo, majus evitaturus. Suntque inter hæc tum evidentiora iis, quæ ab inſitione, tum frequentiora, pericula.

Ergo

Ergo ſaltem licebit periculum tantillum, vix contingens, ſubire; quo & majus, & inevitabile, averruncetur.

Expendamus ordine ſingula.

I. Si ideo inſitio vituperanda, quod nonnulli inde moriantur, Medicis ultra vetitum erit venam tundere; Emeticum exhibere, Purgansque; Artus amputare, ſecare calculos: quandoquidem multi inde pereunt. Atqui hæc adeo periculoſa permiſſa ſunt, ut mors præcaveatur. Ergo multo magis inoculatio.

Sed, ſi quid video, defectuoſa omnino inſitionem inter, & Medica hæc auxilia, comparatio eſt.

Medicina cum auxiliis ſuis a DEO creata, DEO gaudet autore. Eccli. 38.

Nume-

Numeratque in ſuis cultoribus Prophetas, Evangeliſtas, principesque Chriſtianæ fidei Martyres. Nil ſimile heſterna inſitio poterit proferre. Ex hoc capite auxilia medica jam juſta, imo ſacra, habentur. Nec dicat quis *Medicinam, ſuis in primordiis ſimpliciorem, violentis auxiliis his caruiſſe.* Nam laudatur B. *Lucas* ut Medicus, *Coloſſ. 4. v. 14.* Medicum eum eundem cum Evangeliſta fuiſſe, doctiſſimus *Freind* inter cætera inde arguit, quod nemo Evangeliſtarum morbos plures aptiore idiomate medico græce adpellaverit, quam ſuo in Evangelio *Lucas*. Sed *Lucæ* temporibus, jam ultra IV. Sæcula, ipſiſſima hæc enarrata auxilia Medica, in uſu fuiſſe, H*ippocratis* monumenta demonſtrant.

Deinde, nec purgans, nec vomitorium unquam, ut ajunt, *per ſe*, at modo *per accidens*, lethale fuit. Sed variolæ, non *per accidens*, ſed *per ſe*, periculoſæ ſunt.

Tamen male adminiſtrata hæc artis auxilia lethum pepererunt. Concedo: ideoque oportet eadem bene adminiſtrare. A bene adminiſtratis mors non ſequitur. Nunquid idem de inſitivis variolis quis adfirmet?

Sed auxilia hæc adhibentur etiam dubiis in caſibus, ubi ab eorum adplicatione ingens nonnunquam eſt diſcrimen. Id vero licet. Cur ergo inoculare non liceat in caſu minime dubio?

Ipſum hoc dubium culpa exſolvit

artem,

artem, non inſitionem. Verſatur æger in præſentiſſimo mortis periculo: ni juvetur, mors inſequatur neceſſe eſt. Certa mors ut præveniatur, incertum adhibetur remedium. Nunquid id affirmare de homine ſano, inſitionem ſubituro, queam? Nullo verſatur in periculo. Variolas forte nunquam paſſurus fuiſſet. Sin vero patiatur quondam easdem, majus forte non ſubibit, quam nunc in inoculatione, periculum. Imo ſi a variolis naturalibus eſt moriturus, poterit mori poſtquam 30. 40. 50. annis, Patriæ, Eccleſiæ, Familiæ, egregius extiterit utilisque Civis. Ita ut is, qui inſitionem ſubit, quavis peccet ratione. Cadit ergo vis tota comparationis.

Miſſio ſanguinis poteſt equidem

infelix esse, sive incuria, sive ignorantia, tum Medici eam suadentis, tum facientis Chirurgi; sed infortunia hæc Venæ sectioni non debentur. Si bonus Medicus secundum artis regulas suaserit illam, si aptus Chirurgus eam, cum bonis instrumentis, ex suæ artis principiis, instituerit; Venæ sectio per se est auxilium innocuum. Quis id ita de insitione affirmet?

Si Artus amputem, si calculum secem, facio quidem periculosas operationes; at vero citra eas, & miserrime, & certo, & sæpe cito, moriendum misero fuisset. An id ita in inoculando?

II. Ex sexaginta Gravidis una passim moritur. Fœminæ nihilominus nubere licet. Licet proinde in bonum generis humani se sub-

ſubmittere periculo. Quod ſi liceat periculum ſexageſimi ſubire, multo magis periculum milleſimi.

Qualisnam Comparatio! Matrimonium ab ipſo Creatore, Gen. 2. inſtitutum eſt: itane inſitio? Matrimonium, Catholicus loquor, ab Eccleſia Catholica creditur a benigniſſimo SERVATORE ad Sacramenti evectum dignitatem: etiamne inſitio? Quæ igitur ſimilitudo rem inter, inſtitutam a DEO, nobilitatamque, & inſitionem; quæ neque DEO autore gaudeat, quamque exercere num liceat, adhuc ſub judice lis ſit?

III. Plures homines unico menſis ſpatio in mari pereunt, quam plurimis annis inſitione. Licitum tamen, v. g. ut Pater mu-

nus egregium ſuo filio conciliet, quo frui tamen, non niſi mari transvectus, poſſit. Si majus periculum fortunæ cauſa ſubire liceat, utique minus, ipſius vitæ cauſa ſubire licebit.

Providus ſator generis humani mare poſuit, ceu Commercii diverſarum gentium vinculum; quo ipſæ inter ſeſe mutuis ſubvenirent neceſſitatibus. Ipſe panis, inevitabile illud vitæ ſuſtentaculum, apud Batavos deficeret, ni illi eum ex Mari Baltico ſibi compararent. Vinum creaverat DEVS ut cor hominis exhilararet: hoc largiſſimi CREATORIS beneficio Angli carerent, ni iter ad *Britannicas Inſulas* mare panderet. Piſcibus, & pulcris vegetabilibus, mare replevit, ut eos inde homines improbo caperent labore. *Petrum* juſſit altum

in

in mare navem duceret, quo diviti gauderet piſcatu. Dum ob magnificam Telluris diſpoſitionem *David* Rex divinas laudes canebat, ſimul admirabatur vaſtiſſimum mare, tam infinitorum animalium genere refertum, quam mortalibus navigabile. Ipſe SERVATOR mare tranſivit, Apoſtolos tranſire juſſit. Qui enim aliter Britannicis Inſulis, Siciliæ, Corſicæ, Sardiniæ, Melitæ, Rhodo, Candiæ, &c. fidem Chriſtianam hi, eorumve ſucceſſores, inferre potuiſſent? Hæc optime *Grotius de mari libero.*

Hic igitur video rem quidem per ſe periculoſam, ſed quæ tamen DEVM autorem habeat, uti animi corporisque bona genti cuique diſtribuat. Quid vero hic inoculatio? An gaudere eam Auctore & inſtitutore DEO quisquam probaverit? probare poſſit?

Marina ergo itinera quum inſtitutum referant CREATORIS, inſitiva methodus cum nil tale redoleat; nullam omnino inter ſeſe tolerant comparationem. Nullius ergo ponderis, quod inde petitur, argumentum eſt.

IV. Minus malum majori præfertur, conſuetudine adprobata omnium Chriſtianorum populorum; quando v. c. Navis, contagione infecta, potius pleno in mari, cum omnibus hominibus, perire permittitur, quam ut in portum excepta, contagium propaget: vel quando tempore peſtis, limitibus civitati circumpoſitis, quisque limitum transgreſſor ſclopeto occiditur; ne urbem ingreſſus diſſeminet contagium.

Ergo ſi a variolis naturalibus ſeptimus quisque, ſecundum datos calculos, moritur,

&

& ab inoculatione tantummodo millesimus; licebit, præstabitque, unum, quam 143. mori.

Respondeo præscios Naucleros esse, quod ex portu contagioso solventes, nunquam sint aliis in portubus admittendi. Et ubi ad pestim averruncandam cancellos urbes circumpositos habent, quos qui transilierint occiduntur, schedulis saltem affixis infligendæ mortis pœna ad cancellos legitur; & qui transiliturus esset, adeoque occidendus, prius ab excubiis monetur.

Verum ad §. II. operosa responsione opus non esse patebit, imo tribus eam verbis confici posse.

V. Qui insitionem, ceu illicitam, condemnant, suo sibi jugulant gladio. Consuetu-

dinis quippe eſt illis, ut, ſi magna in familia infans benignis laboret variolis, ſuadeant jam cœteros Infantes conſueſcere cum eodem & condormire: quo & benignis illi afficiantur. Ergo hi idem conſuetudine cum infecto faciunt, quod nos inſitione; id ſi illis licet, & nobis inſerere licebit.

Reſp. 1. Sententiam horum Medicorum prorſum erroneam eſſe: nam Diſcretæ Variolæ generant confluentes; Confluentes Diſcretas. Id quotidiana Exempla demonſtrant. Id etiam Defenſores inſitionis publicis teſtimoniis de inſitivo pure notarunt. Idem magnus *Boerhaave* de benigno pure inſitivo obſervatum ſcribit in Præfatione, ſeu Diſſertatione potius, *ad Morbos Aphroſidiacos.* „Robuſtiſſimi agricolæ, „ inquit, ſaniſſimo ſanguini pus de pa-

„ pula

„ pula Variolæ, particula vix conſpi-
„ cua, apice aciculæ infigatur, quis
„ Mortalium credat! en febrim omni-
„ no ſingularem, ſui ſemper genii te-
„ nacem, ſuo definitam tempore, pro-
„ priis ſtipatam ſymptomatibus: mox
„ erumpentes admiraris papulas certæ
„ formæ, naturæque, intra determina-
„ tum tempus in abſceſſus purulentos
„ qui degenerant, quorum tanta ſæpe
„ glomeratur frequentia undique, ut
„ omnis fere ſanguis, efficacia mali, in
„ malignum pus converſus ſit, *totum-
„ que aliquando Corpus peſſumdet*; atque
„ minima rurſum particula virus idem
„ gerat, ſanumque corpus valeat infi-
„ cere ſimillimo contagio. „ Sed de
magno hoc Viro mox adhuc quædam.

Reſp. 2. Sententiam erroneam non
modo

modo, verum etiam illicitam eſſe, eamque qui ſequantur Medicos graviter reprehendendos; iisdem prorſum de cauſis, ob quas inſitio condemnatur. Vbi enim poſſibile eſt, ſeparationi ſanorum ab infectis eſt ſemper ſtudendum.

Fas ſit hac occaſione monuiſſe, quod incomparabilis *Boerhaave*, inter inſitivæ Methodi promotores, a multis perperam recenſeatur.

Verum quidem eſt eum in Aph. ſcripſiſſe: *Prophylaxis inſitiva videtur ſatis certa tutaque.* At non adeo firma hæc ipſi ſententia in animo inhæſit, quin multoties vacillaverit. Id patet laudata mox Præfatione, quam ſcripſit ad finem anni 1727. pluribus ergo annis, poſtquam illam ſententiam ſuis inſeruerat aphoriſmis.

Adeo

Adeo verum hoc ut, triennio ante Fata, me præſente, teſtaretur, ſe malle homines naturaliter, quam inſitione, afſici. En propria verba quæ ex ore hujus Medicinæ Oraculi exſcripſi: „Si „ puer converſetur, & condormiat „ cum puero bonas variolas habente, „ ille non habens contagii ſuſpicionem, „ tunc adhuc tutius per Deglutitio- „ nem ordinariam Miaſmatis, quam „ per inſitionem, habebit, & æque bo- „ nis variolis laborabit. Quærunt a „ me an debeat inſertio fieri? Dico „ tantum, quod cum illo infecto con- „ verſari debeat: nam plerumque affi- „ cietur; ſi non ſemper, neque inſitio- „ ne facta omnes laborant eo morbo. „ Hinc canon in numeroſis familiis, ut, „ ſi unus puer laboret, omnes alii, qui „ nondum variolis laboravere, cum illo „ puero includantur.

Sane

Sane qui ſemper & unice ex iis, quæ in *Inſtitutionibus* & *Aphoriſmis* typis impreſſa leguntur, concludere velint quæ Mens *Boerhaavio* fuerit, nae toto errant cœlo. Mutavit enim ſententiam ſæpe, eamque mutatam nobiſcum communicabat: Typographis nihilominus eodem ſemper modo deficientes hos libros recudentibus. Nunquam ibi legitis mutatam de Duplicatura peritonæi ſententiam: hanc tamen Duplicaturam ex *Swammerdammio*, *Ruiſchio*, *Douglaſio*, negabat in Collegiis: negabat in Præfatione ad *Swammerdammii Biblia Naturæ.* Si quis crederet ſe mentem magni Viri bene capere ex cap. *de Morbis Gravidarum*, De *Partu difficili*, De *Puerperio*, De *Lue Venerea*, ille immenſum erraret; quum in Collegiis plane diverſa Diſcipulos erudiret.

Fuere

Fuere anni cum textum ſuum de inſitione ne ullo quidem verbo commentatus eſſe viſus ſit, ut concludere datur ex *Spuriis Comment. an.* 1731. *Lond. apud Knebel & Knapton*, *editis*.

Interim, ex reſponſo ad hanc ipſam quæſtionem paulo ante dato, patuit me *Boerhaavi* conſilium, de conſueſcendo cum puero infecto, minime adoptare. Attuli id duntaxat, quo mens ejus circa inſitivam Methodum pateſceret.

Ex omnibus hucusque dictis evidenter patet, *neque directe*, *neque indirecte*, unquam ad gravem hanc primam quæſtionem a Defenſoribus inoculationis reſponſum eſſe; id vero demum ut faciant, ne ultra utiliſſima eorum Methodus *procraſtinetur*, neceſſario requiri.

§. II.

§. II.

VTRVM INSITIVA METHODVS PLVRES, QVAM VIA NATVRALIS, IN VITA SERVATVRA SIT?

Hoc, ceu demonſtratum, ponitur. Quippe *ex Naturalibus variolis ſeptimus moritur, ab inoculatis vix milleſimus. Ergo differentia eſt ut 1. ad 143. Itaque ſi ex primis 3000. moriantur, ex ultimis modo morientur 23. aut 24.*

Reſpondeo iniquam omnino videri, quam inter mortuos utriusque claſſis comparationem inſtituant.

Variolis epidemicis, nunc benignioribus nunc malignioribus, *Hagæ Batavorum* graſſantibus, carus ejus incolis, ma-

magnum ægrorum numerum ſemper curandum habui. Feliciſſimæ meæ ſub *Divina clementia* curæ, in variis epidemiis, nemo mihi laudes auferet, nemo eripiet honorem. Meminerunt plures nobiles ibidem Matronæ, dum Viennam abiturus ultimum vale dicerem, ſe lacrymabundas declaraſſe, quam exoptaſſent, ut, antequam abiiſſem, univerſa proles variolis laboraſſet! Praxi oneratus omnium adornare hiſtoriam non potui; 220. tamen hiſtoriam exacte adornavi, ex quo nempe ingenium ad hunc morbum curandum dedita opera adplicui. Horum 220. hominum *unicus* duntaxat periit.

Vnicum dico; quamvis quinque periiſſe notaverim. Sed ſimul notatum invenio, quod horum quinque primus

omnem omnino potum reſpuebat; quod ad alterum re pene conclamata advocabar; a tertio V. S. nulla ratione impetrare poteram; quartus ſpirituum vinique abuſu ferme exuſtus erat; quintus modo ſecundum omnes artis regulas tractatus, & moriger, perierat.

Condonabitur mihi quatuor horum, ex quinque mortuis, exemtio: ſiquidem & hos eximi jure merito oportere perſpicue quisque videat, & magni Viri ex ſuis inoculatis mortuis plures adhuc ſcrupuloſius eximere ſoleant.

Vidi pariter pauciſſimos admodum a Variolis in *Hollandia* mori, cura ejusmodi Medicorum, qui, ut in cæteris, ita & in hoc morbo, optima methodo uterentur. Idem obſervo *Viennæ*, vi-

cinis-

cinisque in urbibus, ſub bonorum Medicorum cura. Idem de ſe, aliisque, teſtatur Clariſſ. *Lœberus tract. in 8. Jenæ 1730.*

Ægre ergo nemo ferat, quod Comparationem Naturales inter, inſitivasque variolas, quam multi inſitionis patroni, poſuerint, non admittam. Plura profecto vidi, evidentiora expertus ſum, quam eandem ut admitterem.

Quare, ſi his autoribus relictis, eos adeamus, qui Centeſimum, Ducenteſimum, Trecenteſimum ab inſitione obiiſſe enarrent, notabilis non ſupererit, mortuorum utriusque claſſis, differentia. Si id ita ſe habeat, bellum hodiernum de inſitione incaſſum geritur. Sed reliqua argumenta excutiamus.

Cura inſitiva facillima eſt; cura Naturalium difficultatibus ſcatet: inde neceſſario mortuorum numerus in his, quam illis, major.

Reſp. 1. Si curæ inſitivæ non probetur licentia, fruſtra ejus facilitatem laudari.

Reſp. 2. Comparationem hanc iterum nimia fieri exaggeratione. Nam utræque ſæpe faciles; neutra magnis ſæpe difficultatibus caret. Quod variolæ naturales facillime tolerentur, ægrique vix ægrotent, vix Lectis inhærere cogantur, vix jacturam patiantur venuſtatis; multoties vidi, videre Medici omnes. Quod male admodum, & periculoſe ab iisdem ægri decumbant, haud raro dolui: ſed ſimul vidi

opti-

optimos Viros idem de insitivis publice fateri.

Differentiam majorem arguit pus semper benignius adhibitum in inoculando.

Corporum diversa dispositio majorem differentiam facere videtur, quam puris benignitas. Nec desunt inter insitionis patronos, qui idem in insitivis animadverterint. Constititque idem ex *Boerhavii* allato textu §. I. Observatio quotidiana id in naturali contagio docet. Eodem contagioso tempore, eodem in cubiculo, primus forte infans, & paucas habet, & faciles variolas; alter haud quidem numerosas, sed molestissimas; tertius multas, levesque; quartus fere lethales: & iterum in alia familia vicibus omni modo permutatis.

Verum præparantur corpora ad insitivas, & non ad Naturales. Præparati proinde mitius habebunt. Minus proinde morti expositi erunt.

Non diffiteor quin intersit, utrum *Socrates* afficiatur variolis, an *Epicuri de grege porcus;* differentiam tamen minorem ea, quæ vulgo ponitur, pono. Patuit id publicis scriptis ab insitionis aut patronis, aut saltem sic creditis, editis. Et quam parum sæpius ad futuras Naturales Variolas vel optimæ præparationes conferant, agnovere *Eruditi Edimburgenses, Act. Edimb. part. 3. §. 2.*
„ Quamvis, inquiunt, venæ sectio in
„ principio variolarum pluribus in ca-
„ sibus manifesto levaret, discerni ta-
„ men non poterat, an V. S., sive ea
„ institueretur ante febrem variolosam,
„ sive

„ ſive poſt manifeſta ejusdem ſympto-
„ mata, quidquam prodeſſet ad vario-
„ larum tum naturam determinandam,
„ tum frequentiam. Pluribus enim
„ illorum, quos V. S. Purgatio, Fon-
„ ticuli, tenuisque ac refrigerans Diæ-
„ ta, belliſſime præparaverant, con-
„ fluentes, malignæque admodum va-
„ riolæ, contingebant. Aliis vero, ea-
„ dem plane methodo tractatis, ut &
„ *ingenti numero* eorum, quos Ars mi-
„ nime præparaverat, *Benignæ* obtigere.
„ Nonnulli qui, Mercurio curati, no-
„ tabili adhuc tempore æthiope mine-
„ rali utebantur, confluentibus pete-
„ bantur, & peribant.

Igitur fallunt ſæpe vel optimæ præparationes, plurimis non præparatis morbus leviſſimus eſt. Non eſt ergo

hæc, quæ convincat, regula. Pergamus ad alia.

Qui artem Medicam rite calleant Medici, ſunt rariores; bonaque proinde eorum Methodus ſervabit paucos. In pagis remotis, in locis abditis, in quibus aut reperiundus Medicus non eſt, aut ſuper variolis conſuli non ſolitus, ſummum erit ſemper a Naturalibus periculum. Imo multi Medicis utuntur quidem, at non obediunt; quamobrem toties bonus Sydenham ægros ſuos immorigeros vel periclitatos, vel mortuos, lamentabatur. Augeſcit ſemper hinc periculum in variolis naturalibus.

Inducta inſitiva Methodus his omnibus mederetur. Vt enim Londini, & alibi, laudabiliter inſtitutum, ita ubique, hunc in finem, conſecrari Noſocomia poſſent, in quibus

bus insitio gratis administraretur. Ita in omni regione, singulo mense, aliquot Centeni curari possent facile: nam requireretur ibidem modo unus, rerum gnarus, Medicus director, cujus nutui cæteri Medici & Chirurgi parere tenerentur. Opus porro hoc inoculandi elapsis aliquot annis ita decresceret, ut deinceps pauci semper inoculandi superessent.

Dignum attentione argumentum! sed dico 1. quod jam sæpius, si operatio illicita est, argumentum, ut ut speciosum, sponte ruit.

Dico 2. Erit perpetuo numerus eorum ingens, qui se, suosque, oblatæ gratis inoculationi submittere recusent. Capientque Nosocomia infimam modo plebem. Melioris vero sortis homines,

boni Cives, Nobiles, qui ſuis in ædibus inoculantur, periculo expoſiti erunt in malos medicos incidendi, vel erunt bonis ſuis Medicis immorigeri: ut etiam hiſce de cauſis infelicis inſitionis effectibus ſubjaceant.

Sed dico 3. ſi hoc conſilium ita laudandum eſt, deſtinentur publica autoritate eadem Noſoconia in quavis Regione, ut inibi, quovis epidemico tempore, Naturales Variolæ gratis curentur, cum venia accedendi, ad leviſſimam ſuſcepti Contagii ſuſpicionem. Ita omnes iis de locis, qui Medicis, ſaltem eruditis, careant, commode curabuntur: quandoquidem unus ſaltem intelligens rerum Medicus ibi aderit, cujus imperio cæteri Medici pareant. Sic etiam his incommodis proviſum

erit

erit in variolis naturalibus, citra ullam neceſſitatem inſitionem ideo præferendi.

Sed ultra progrediendum. Si res ita ſe, ut dixi, habet, legitima ſuſpicio ſubit animum, num vigente inoculatione plures à variolis non moriantur, quam eadem repudiata?

Contagium enim majus, minusve, æque ab inſitivis habetur, quam a Naturalibus. Quamvis enim nonnulli autores certa de cauſa inſitivarum contagium minuunt, tamen ipſi aliam ob rationem idem, ut & cæteri paſſim omnes, admittunt; patheticeque, jure merito, aliquando deſcribunt.

Igitur ſi in urbe, in qua nullæ variolæ, quis inſitionem ſibi fieri curet,

pote-

poterit urbem hanc contagione inficere.

Sed, inquiunt, *faciat hoc in urbe, in qua nunc variolæ jam grassantur. Fiet ita, ut qui ea in urbe hoc morbo deinceps affliguntur, potius a contagio naturali affligantur, quam ab inoculato.*

Non attendunt hi Viri ad id, quod alia occasione toties inculcant: Insitivas nimirum tunc periculosas esse, quando vel ante insitionem, vel post eandem, contagium epidemicum accesserit. Velintne hoc consilio ut homo infelicis inoculationis periculo se sponte exponat?

Hinc excogitavere aliud Consilium. *Inoculandus*, inquiunt, *ædes seligat, in*

quibus

quibus incolæ nulli, niſi variolas paſſi. Nemini exiſtet tunc cauſa contagii.

Reſp. 1. Nemo certitudinem abſolutam habet ſe variolas iterato non habiturum; ut patebit §. IV.

2. Oportet ad ægrum accedant Medicus, Chirurgus, Pharmacopæus, Confeſſarius, Neceſſarii, Cuſtodes: qui ſuſcepto veſtibus contagio urbem inquinent.

3. Centeni homines rerum agendarum cauſa toto illo tempore Herum ædium pro conſuetudine accedent, periculi ignari. Etiam qui ſordida corporis, Lectique, lintea mina lavant, omnes hi inevitabili contagio obnoxii hærent.

4. Ejus-

4. Ejusmodi consilium, si probaretur prodesse quidquam, locum non haberet nisi in paucis inoculandis; impossibile prorsum esset, ubi multitudo hominum inoculanda foret, ut sufficientes numero ædes hujusmodi inveniri possent. Ergo & inutile consilium, & inane.

Perstat ergo dicta mox propositio, quod inoculatorum Contagium aptum natum sit, multos alios suo ut adflet veneno.

Contagii propagatio utrum fiat ab uno homine ad plurimos, an vero ab uno ad paucos, ab his paucis ad multos, a multis ad plurimos; nos latet: sed quacumque demum ratione fiat, incredibiliter multiplicari se posse de-

mon-

monſtrat. Differt tamen hæc contagii multiplicatio valde in variis temporibus. Durat multiplicatio hæc, donec demum ejus veluti aculeus obtundatur & hebeſcat; morbusque ille epidemicus minuatur, & tandem ceſſet.

Quum vim contagii multiplicantem determinare nequeo, ponam pro exemplo decem homines in urbe quapiam inoculari, ſingulosque eorum afficere alios novem; ita ut jam ſimul 100. adſint, qui variolis decumbant.

Quibus juſto major hic calculus adparet, hi demant ei, quantum ex ſuis obſervatis conſtare ſibi putent; ſemper manebit vis argumenti: Qui eundem juſto crediderint minorem, addere modo illi velint, quod deeſſe autument.

Si

Si igitur a 10. inoculatis alii 90. afficiantur contagio, quid futurum tunc, quando, quod quibusdam in voto fuit, in magno Regno intra 30. annos Millio hominum inoculata, adeoque in vita ſervata fuiſſet, moriente cæteroqui a Naturalibus ſingulo ſeptimo?

Periiſſent eorum gratia 1285714. homines. Nam ſi Millio variolis inſitivis ſpatio triginta annorum decubuit, novem Milliones aliæ debuere Naturalibus laborare.

Ergo Millio, & plusquam quarta Millionis pars hominum, inoculatorum gratia peribunt, ſi verum eſt, quod unanimiter fere Defenſores inoculationis dicunt, à Naturalibus ſeptimum quemque perire. Septies enim 1285714. faciunt

faciunt 9000000. modo duo addideris totali.

Nolo his mortuis eos addere, qui, in tanta inoculandi crebritate, ſive incuria, ſive inobedientia, perire poſſint.

Quicumque vero, ut ſupra iam monui, me in calculo ponendo excedere putet, videt ſaltem multum propagari contagia ; adeoque inſitivam methodum horrendis laborare ſequelis, ad quas Viri optimi, qui in ejus laudibus adeo profuſi ſint, negleƈtius attenderint.

Regeri equidem poteſt, quo magis increbreſcat inſitio, eo fore, qui naturaliter afficiantur, numero minores: adeo quidem, ut demum vix pauci,

quos Contagium afficiat, ſuperfuturi ſint.

Reſp. 1. Saltem quo primo tempore frequentiſſima fit inſitio, eodem tempore numeroſiſſimi erunt, qui naturalibus variolis poſſint affici.

Reſp. 2. Erit perpetuo non numeranda hominum multitudo, quos metus quisquam ab inſitione deterreat, quosque proinde crebra inſitio naturalibus variolis afficere queat.

Si reſpondeatur hos ultimos, quod remedio ſalutari reluctentur, ſuum ſibi letum debere;

Dico 3. Infantum necdum biennium innumerabilem turbam ſemper habe-

habebimus. Sin vero contra inſitorum propria obſervata inſitio incipiat & biennio minoribus inſtitui; erit quidem, qui variolis naturalibus affici queat, minor infantum numerus, at vero dubio procul inſitio infortunatior, mortisque feracior. Ætate majores innumeri nunquam non aderunt. Hominum aut imbecillioris valetudinis, aut Diatheſeos ſcorbuticæ, phthiſicæ, arthriticæ, venereæ, turba vix numeranda perpetuo aderit. His porro omnibus cum inſitio denegatur, Milliones hominum jugiter aderunt, quos inſitivarum contagium naturalibus afficiat variolis.

Quin ultima hæc recenſita debiliorum, aut acrimonia laborantium claſſis, judicatur veneno, etiam inſitivo, perfe-

rendo ineptior, adeoque & insitio hanc ipsis ob causam denegatur: quantane igitur horum futura strages, si eosdem naturales variolæ, quas adeo perniciosas censent, impetiverint!

Videant ergo Patroni insitivæ methodi quam ex suis ipsorum principiis hæc methodus noxia futura sit generi humano!

§. III.

AN CERTO CERTIVS QVIVIS PENE HOMO VARIOLIS, SERIVS OCYVS, AFFICIATVR?

Tœdiosum admodum Quæstionis hujus, ut & sequentis, examen est. Indecorum quid in eo occurrit, quod nunquam inter honestos viros locum debe-

deberet habere. Vix citra indignationem percipitur, quo indigno modo, Viri in arte optimi, qui ſapientia, pietate, candore, dum viverent, deliciæ Patriæ, Ornamentaque artis & Columnæ erant, nunc ſugillentur a Recentioribus; &, absque ulla hæſitatione, aut Mendacii accuſentur, errorisve, aut inſcitiæ. Id porro hac in re ſic ſe habet, ut patebit.

Priusquam de inſitione in *Europa* cogitatum, æque conſpicuæ, æque apud quosvis in confeſſo erant Notæ, quibus Veræ Variolæ a Spuriis diſtinguerentur, quam hodie.

At vero antequam de inſitione in *Europa* cogitatum fuit, cum optime cognitis his diſtinguendi notis, tam cer-

tum erat, quam quod certiſſimum, complures homines ſine variolis mori; plures iisdem bis, pluriesve affici.

Ergo hæc duo negantes Scriptores, vel mendacii arguunt innumeros, qui ante ipſos de variolis ſcripſerint, quod hæc duo ſtrenue docuerint; vel accuſant incuriæ, quod nempe veras utramque ſpeciem diſcriminandi regulas cognoſcentes, easdem ad datos ſibi caſus oſcitanter adplicuerint.

Quo demum jure id Recentiores autument, nullus video. Eſt enim veterum autorum hæc duo ſtatuentium denſum adeo agmen, ut ſi quis craſſam ſatis Diſſertatiunculam, quæ ſola horum teſtimonia collecta referat, a me quæſiverit, me brevi daturum pollicear.

Hæc

Hæc porro omnia negare velle, autoresque illos aut turpis mendacii, aut oſcitantiæ haud condonandæ inſimulare; eſt omnem abjicere honeſtatem, omnem hominum fidem ſubvertere, omne Eruditorum delere conſortium. Quis, amabo! obſervata ſua publicæ lucis facere poſtmodum auſit?

Verum abſit omnes ita erga venerandam Antiquitatem egerint! Inſitorum moderatiores ſæpius faſſi ſunt vigeſimum quemque hominum variolis expertem mori. Cum his pauliſper agendum eſt. Si dederimus ipſis hoc, quod plures ſine variolis non moriantur, videant ipſi, quantus jam numerus eorum inter mortales exiſtat!

Si *Lutetia Pariſiorum* 800000. inco-

larum numeret, ut vulgo ſtatuunt, erunt ea in urbe ſemper 40000. homines, quos variolæ invadant nunquam.

In provincia *Hollandiæ* millionem numerant incolarum. *Hollandia* ergo perpetuo habebit 50000. incolas ab hoc morbo ſartos tectos. *Amſtælodamo* dant Millionis quartam. Ergo ea urbs jugiter habebit 12500. cives, qui per omnem vitam variolas ignorent.

Si tota *Gallia* continet, ut volunt, 20. milliones hominum, erit aſſidue Millio hominum nunquam variolis afficiundorum.

At plures forte immunes manent. Variolis graſſantibus ſedulo inquiſivi quinam ex familia, aut ex neceſſariis,

vicinis-

vicinisve, qui inficiendas brevi ædes frequentare ſolerent, necdum variolas paſſi eſſent. Obſtupui horum numerum, meamque admirationem multis ſæpe teſtatus ſum. Equidem ſuppoſui ſemper dari quosdam, qui earum ultra non recordarentur; verum & relicta in plurimis veſtigia id docuiſſent, & multorum parentes ſaltem meminiſſent. Sane horum plures lapſu 20. annorum mortuos novi ſine variolis.

Ipſi inoculationis defenſores nequeunt, ſaltem ex ſuis ipſorum principiis, amovere hanc legitimam ſuſpicionem, an non plures inſitione variolas patiantur, quam via naturali paſſi eſſent. En cur id dicam.

Nobilis Aretinas, *Fr. Rhedi*, *in Obſ.*

de Viperis, a Viperarum captore *Jacobo Sozzi*, una cum tota ſua Eruditorum, inepte de Viperis diſſerentium, turba deriſus, didicit, & experimentis deinceps evicit, Venenum Viperæ, una cum ſpuma ejus irritatæ oris, inculpate ab hominibus, pluribusque animalibus, ad dragmas usque ore imbibi; ſed ipſius hujus veneni vigeſimam guttulæ partem, Hominis, Tauri, Equi, aut cujuscumque animalis ſanguini, facto vulnuſculo, adplicatam, ſerius ocyus, paſſim tamen intra quadrihorium, certam inferre necem.

Boſman in Deſcr. Guinææ Epiſt. 17. narrat ſerpentem, veneno morſu adplicato letiferum, cum mordere hominem non poſſet, venenum tamen ſuum, & ſpumam, illi in faciem, pleno rivo, inſputaſſe:

ſputaſſe: hominem quidem a violento veneni jactu veluti cœcum fuiſſe, at vero incommodi nihil deinceps habuiſſe.

Oleum Tabaci fumando, & maxime fiſtula fumo frequenti denigrata, ori adplicitum, cum ſaliva deglutitum, non nocet. *Rhedi* in ſuis experimentis, *Schoon in ſua Tabacologia*, animadvertere venenum præſentiſſimum eſſe dum, facto vulnere, minima modo guttula cum ſanguine communicatur.

Bantamenſes tela veneno inficere norunt, quod certo, quotquot tangit, necat. Tela hæc ubi a *Batavis* ſibi comparaverat *Rhedi*, vidit omnia animalia, inde vulnerata, occidere. Eadem tamen tela vino infudit, animalibus dedit, innocue aſſumſiſſe vidit. Vid.

Rhedi

Rhedi tract. de exp. circa res nat. max. indicas.

Eſt quidem ea in ſimilitudine diſparitas, quod Venena hæc enarrata, ſanguini adplicata, necent; deglutita vero, aut alio adplicata modo, innocua ſint; venenum vero varioloſum homines, quovis modo adplicatum, lædat: attamen jure merito ſuſpicamur an non varioloſum venenum, immediate cum ſanguine communicatum, plures homines adficiat, quam afficerentur via naturali; ſiquidem venena quædam alia, licet nihil noceant deglutita, tamen mortem conciliant cum ſanguine communicata?

Sed ſuſpicio hæc ipſa certitudinem parit. Nonne fatentur inſitivæ methodi

di autores ſuam inſitionem afficere omnes, qui eam ſubierint; excepto forte, ut quidam ſtatuere, vigeſimo quoque? Dignentur nunc intueri illum, quo naturale contagium agat, modum! Sint decem infantes in una familia. Afficitur unus alterve, aliquando plures: Quinque, ſex, ſeptem, non afficiuntur: Horum unus alterve poſt elapſos 2. 6. 10. annos variolas habet; alius adultus; unus alterve forte, quantum ſcimus, nunquam. In Orphanotrophiis ſexcentorum infantum, erunt uno contagii tempore 20. qui eo afficiantur, alio tempore 50. dum interim 200. 300. 400. iisdem in ædibus exiſtant, necdum variolas paſſi. Attamen inſitione ibi inſtituta, omnes, nunquam infecti, nunc haberent variolas, vigeſimo forte excepto.

Ergo

Ergo longe plures artificiali, quam naturali afficiuntur contagio. Si id verum, utique venenum variolofum longe penetrantius eft arte, quam natura, adplicatum. Si vero penetrantius, oportet fane multos inoculatione adfici variolis, qui via naturali iisdem affecti non fuiffent.

Si jam vigefimus quisque fine variolis naturalibus moritur, & contagium naturale longe debilius eft artificiali; confequitur id, ut plures numero homines inoculatione variolas contrahant, quam naturali via contraxiffent.

His ita confideratis cogor fateri nonnullos non malo animo, fed erroneo, egiffe, qui fententiam Majorum

nostro-

noſtrorum tam acriter perſtrinxerint. Quum enim inſitione ferme omnes variolas contrahere crederent, non cum exceptione vigeſimi cujusque, ut quidam ſtatuerant, ſed cum exceptione admodum pauca; quumque præterea illos modo, quos natura, etiam arte affici ſupponerent; neceſſario falſa debuerunt credere, quæ de magno eorum numero, quos variolæ nunquam petant, innumeri ſcripſiſſent.

§. IV.

AN CITRA VLLVM DVBIVM INSITIO, SIVE EFFECTVM SORTITA, SIVE IRRITA, HOMINEM PER OMNEM VITAM A SECVNDIS VARIOLIS IMMVNEM PRÆSTET?

Præcedentem §. adortus, etiam ad præſentem quæſtionem pro parte reſpon-

respondi, unaque cum eadem agitavi.

Præter veterum indubitata testimonia, secundas variolas admittere me cogunt exempla indubitatæ fidei. Non referam narratiunculas Matronarum, quæ licet veræ aliquando essent, tamen æque mihi, quam aliis, suspectæ forent; sed quæ ipse, aliique mecum, viderunt, quæve habeo ab iis, quorum fides nemini suspecta esse possit.

Ac primo quidem dico me, in frequenti mea variolosa praxi alteras toties variolas observasse, ut demum riderem eorum securitatem, qui quod eas olim habuissent, jam nihil sibi a præsente in ædibus contagio formidarent. Didiceram propria ignominia

çau-

cautior esse; cum aliquoties, ex relictis priorum vestigiis, immunitatem nonnullis pollicitus, & me, & ipsos, turpiter deceptos cernerem.

Meminerunt in *Hollandia* multi, quoties, contagio grassante, ejusmodi exempla ipsis enarraverim.

In *Austria* id quoque non mirantur, quique idem affirment reperii. Quid quod idem hac ipsa in urbe quem vivimus anno, notabili constit, exemplo?

1757. 20. Febr. expertissimus & doctissimus Medicus *Erndl* narrat casum se habere. Rem coram videre gestiens, 21. Febr. puellam, quæ secundas variolas pati dicebatur, cum ipso

adeo facto accurato examine, sequentia constitere.

1. Pater, Mater, Avia, narrabant quatuor elapsos annos esse, cum variolis adeo confertissimis puella laborasset, ut vix vacuum ab iis spatium toto daretur corpore: fuisse vero maximam partem distinctas, pauciores modo in vesiculas abeuntes. Caput vehementer intumuisse, infantem per novem dies gravissime laborasse, perque alios novem dies adhuc male, at mitius quam prioribus, habuisse.

2. Et oculo nudo, & microscopio, vidimus per universam faciem, inque manibus hinc inde, foveolas intropressæ Cutis tum innumeras, tum Cribri foraminum instar sibi contiguas.

Igi-

Igitur teſtimonium parentum, & ipſe non dubius adſpectus, prægreſſas variolas cuicumque, etiam non facile credulo, demonſtrant. Conſiderandus nunc ſtatus præſens.

1. Parentes narrabant, narrabat & Medicus, qui jam a primo contagii adparentis tempore puellæ adfuerat, infantem per quatuor fere dies febricitaſſe, dein convulſam eſſe, tandem variolis die 15. Febr. affici cœptam.

2. Variolas has die 10. morbi, ab eruptione ſeptima, vidi diſcretas, paucas in facie, paſſim exſiccatas: unam vero ſupra frontem in cute capillata inſignem, cum circulo rubro, pure, plenam, plures vero tales in toto dorſo: infante vix ægrotante.

Altero die quatuor adfuimus Medici, quos inter, qui insitionem propugnarent, bini. Vix ab hesterno die ulla mutatio suppurantibus pustulis obtigerat. Veras has esse variolas, secundum Artis regulas accurate adplicitas, declaravimus omnes. Si vero sint, qui de prioribus dubitent, poterunt in vicinia mea puellam apud honestos suos parentes examinare; turpibus numerosisque stigmatibus conspectis, ultra non dubitaturi.

Vt hoc exemplum est, plura alia vidi, adnotavi.

Dicere ergo liceat, si hæc sententia de secundis variolis demonstrata non sit, nihil in Medicis aut Physicis demonstratum haberi.

Ergo

Ergo neque variolæ, inſitione comparatæ, hominem ab alteris variolis præſtabunt immunem.

Contra tamen aſſeritur a 30. annis, quibus inſitio floruerit, id nullo probato exemplo conſtitiſſe; imo nullo certo exemplo evictum eſſe, quod cui olim bis, ter, irrito conamine inſitio facta eſſet, variolæ naturales poſtmodum acceſſerint.

Narrantur hæc, ſed non probantur. Imo, quod non ſine intimo animi dolore recolo, nullibi minus dominatur Veri amor: nullibi mens præoccupata, nullibi dominium in arte turpius eluceſcit, quam in præſenti quæſtione.

Etenim dubias variolas a certis di-

ſtinguendi regulas habetne Ars, nec ne? Adeſſe tales, easque tutas, & certas, fatemur omnes. Nolim alias regulas ab illis, quas in multorum acerrimorum inſitionis defenſorum ſcriptis relatas video. Sunt veræ artis regulæ, quas ipſas, non alias, Majores nostri coluere, & ſecundum quas a pluribus retro ſæculis veræne variolæ, an ſpuriæ eſſent, determinatum fuit.

Hæ ſane viderentur ad omnem litem determinandam ſufficere. Verum olim id ſic quidem ſufficere ſolebat; hodie aliter nobiſcum comparatum eſt. Si cuipiam veræ variolæ in 7. 10. diem ſuppurantes fiant, appellabuntur *Veræ*, quando nullæ ſive naturales variolæ, ſive artificiales, ſive irritæ inſitiones, prægreſſæ ſunt: ſin vero præceſſerint,

erunt

erunt duntaxat *ſpuriæ.* Siccine cum Arte, bonisque artificibus, ludere convenit? An artis regulæ omnibus probatæ, & laudatæ, cujusque arbitrio ſubſint? ſaltem ceſſent tunc Regulæ nominari.

Sed præterea, id genus plura moderatos offendunt Lectores. Si Medicus ordinarius, ſi publicus Artis Medicæ Profeſſor, quas videt variolas, adplicatis artis regulis, veras indubitato pronuntiet; & nihilominus ſive ipſe patiens, ſive ejus familia, ſive inſitionis Patroni, prægreſſam inoculationem tueri velint; præſtare creditur hos Medicos Malevolos, Deceptores, Sycophantas appellaſſe, quam permittere ut inſitionis fama cadat. Turpe videre eſt teſtimonia dubia Nutricum, Cubiculario-

rum, Pædagogorum, ſufficere, ut boni Medici multis poſtea annis videant ſeſe in publicis ſcriptis fraudis inſimulari. Nil loquor niſi quod publica ſcripta referant. Siccine didicimus debitum omnibus ſervare decorem? Etiamne hæc apta via convincendi dubitantes?

Nemo igitur miretur, quod tam pauca exempla Naturalium variolarum, poſt inſitivas, viceque verſa, publicæ Lucis fiant. Dedita opera argumenta præparantur ad futuros quoscumque caſus. Si enim quis demonſtraretur variolas Naturales veras habere, cui inſitivæ quondam affuiſſent, hunc pronuntiabunt pure inſitum ſpuriarum Si fruſtra olim factæ inſitioni veræ variolæ ſuccederent, vel idem reſpondebunt, vel non ſatis iteratam inoculatio-

tionem accuſabunt. Quid, ſi exempla plura demonſtrent pus, inſitioni adhibitum, veras in aliis produxiſſe variolas, & vel veras variolas inde hominem habuiſſe, vel ad duas tresve vices fruſtra fuiſſe inoculatum, & tamen nunc iterum variolæ prodeant? Audacter pronuntiabunt præſentes veras non eſſe. Sed regulæ artis curatiſſime adhibitæ veras eſſe clamant? Erramus: ſunt ſpuria.

Tamen ut Naturales variolæ repetunt, ita & variolæ inſitivæ poſſunt haberi poſt Naturales; Naturales poſt inſitivas.

Hac occaſione Hiſtoriam proferre animus eſt, quæ undique æque mirabilis, & ad caſum præſentem aptiſſima.

Constantinopoli variolæ inseruntur Puellæ. Viginti annis postea eadem puella curam gerit infantum aliorum, qui variolis insitivis decumbunt. His periculo ereptis, ipsa variolis naturalibus maxime malignis afficitur, moritur.

Forsan cogitabunt multi fictam historiam esse odio insitionis; vel saltem primas variolas non veras, sed spuriarum pure factas fuisse; & centena alia. Juvabit proinde Epistolam authenticam communicare, quam habui a Magnifico Domino *Laugier*, *sacræ utriusque Majestatis* Medico, qui olim *Constantinopoli* habitans, hanc Puellam, familiamque ejus totam, optime noverat, & urbem illam, dum incipiebat Puella hæc reliquis in insitivis variolis assistere, reliquerat.

Autor

Autor Epiſtolæ eſt Doctiſſ. D. *Mackenzie*, tunc *Conſtantinopoli* degens, orbi erudito notus his, quæ pulcra communicavit cum Societate Regia *Anglicana* edita in *Transact.* Tomis aliquot poſterioribus.

„ Il arriva un cas dans la maiſon „ de Mr. *Hibſch* qui ſuffit pour decrier „ pour jamais *l'inoculation.*

„ Il faut ſavoir que *Coconam Timoni* „ avoit été inoculée par ſon Pere le „ Docteur *Timoni*, il y a vingt ans; & „ qu'il pretende dans ſa Diſſertation „ ſur l'Inoculation, qu'on n'eſt jamais „ attaqué naturellement, apres l'Inocu- „ lation.

„ Les enfans de Mr. *Hibſch* ont

„ eté

„ eté inoculés dans le mois de Juin
„ paſſé, comme vous ſavez. Pendant
„ leur Maladie *Coconam Timoni* etoit
„ leur guarde; & apres leur retabliſſe-
„ ment, elle etoit attaquée naturelle-
„ ment de la petite Verole, & morte en
„ huit jours.

„ Je ne l'ai pas vu dans ſa mala-
„ die, mais je ſuis fidelement informé,
„ qu'elle avoit la petite Verole, & que
„ c'etoit par la malignité de cette ma-
„ ladie, qu'elle eſt morte.

„ Depuis ce tems la j'ai attendu
„ pour faire quelques Obſervations ſur
„ les enfans de Monſieur *Piſani*, qui
„ devoient etre inoculés, comme leur
„ Pere m'avoit aſſuré: mais a preſent
„ il a changé ſon ſentiment pour cette

raiſon.

„ raiſon. *De Conſtantinople* le 20. de
„ Mars 1742.

Forte quis infirmare fidem hiſtoriæ conabitur quod egregius *Mackenzie* ægram non viderit. Certe cur non viderit, ignoro. Num eo tempore ægrotaverit? Vrbe abſens fuerit? Cum familia Domini *Hibſch*, ejusve Medico, ſimultates habuerit? Cauſam cur eam non viderit, in Epiſtola non dedit.

Sed conſideremus 1. autorem epiſtolæ hominem levis animi non eſſe, at maturi judicii, ut ejus ſcripta docent; Virum proinde, cui ad aniles Confabulationes aures minime fabrefactæ eſſent.

Conſideremus 2. fautorem & promoto-

motorem insitionis fuisse; qui quidvis forte potius, quam alteras, & alteras post insitionem variolas, possibile credidisset.

3. Scripsisse ad Magnificum *Laugier*, insitionis cum illo fautorem, ad quem circa ejusmodi rem non nisi curatissime examinata referri debuerint.

4. Eundem examen debitum instituisse, ut verba ejus indicant: quo in examine si vel minimam suspicionem alius morbi, quam variolosi, subesse intellexisset, suam utique suspicionem, una cum historia hac, erudito cum amico communicasset.

5. Consideremus Patronum hunc insitionis, si de historiæ veritate addubitandi rationem quodammodo probabilem habuisset; dubio procul conaturum

fuis-

fuiſſe omnes chriſtianos græcos educere ex errore; & ſaltem illum, qui ob triſtem hunc caſum infantes ſuos ſibi inoculandos committere negabat, erudire veriora: at vero e contrario candide aſſerentem legimus: „ Je ſuis fidelement informé, qu'elle avoit la petite „ Verole, & que c'etoit par la malignité de cette maladie, qu'elle eſt morte.

6. Tandem perpendamus eruditum *Mackenſie* non in primo impetu, ſed elapſis integris novem menſibus, demum hanc Epiſtolam ſcripſiſſe; adeoque factum rite examinandi occaſionem habuiſſe.

De inſitionis porro bonitate non eſt quod dubitemus, ſi perpendamus inſitionem huic filiæ non ab ignaris, aut ſemidoctis hominibus, inſtitutam fuiſſe,

ſed

ſed a Patre ſuo, famoſiſſimo illo inoculatore Medico, inſitorum oraculo, ſummoque propugnatore *Timoni*. Cujus infeliciter e vivis erepti vidua nupſerat Domino *Hibſch*, de cujus infantibus hic agitur. Ergo dantur veræ Naturales variolæ poſt inſitivas. Et quidni? æque facile videntur naſci poſſe, quam ſecundæ naturales.

B. Auguſtinus Libr. 2. de Trinit. in proœmio.

Nec trepidus ero ad proferendam ſententiam meam, in qua magis amabo inſpici a rectis, quam timebo morderi a perverſis. . . . magisque optabo a quolibet reprehendi, quam, ſive ab errante, ſive ab adulante, laudari. Nullus enim reprehenſor formidandus eſt amatori Veritatis. Etenim aut inimicus reprehenſurus eſt, aut amicus. Si ergo inimicus inſultat, ferendus eſt; amicus autem ſi errat, docendus; ſi docet, audiendus. Laudator vero, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem.

